

PAIX LITURGIQUE

Newsletter 61 objavljen dana 28 veljaca 2019

Slabije propovijedanje o posljednjim stvarima u novom obredniku sprovoda

Cetvrti dio naše komparativne studije o obrednicima u izvanrednom obliku i modernim obrednicima

Novi obrednik sprovoda, pripremljen vec 1965. i objavljen 1969., na frapantan nacin¹ i naocigled razvodnjuje propovijedanje *lex orandi* o posebnom sudu, cistilištu i opasnosti od prokletstva. To se još više zamjećuje u opcoj praksi novoga obrednika koji kao da procjenjuje da je evandeoska poruka, koja se prenosi u tradicionalnoj molitvi Crkve, postala takvom da je današnji covjek zbog njezine svete oštine ne može primiti². Cini se kao da u pastoralu pokojnih postoji strah od jasnoga naviještanja uznemirujucih istina spasenja: posebnoga suda, cistilišta i opasnosti od prokletstva. Štoviše, sve se odvija, kako je napisao Guillaume Cuchet kojega citiramo niže u tekstu (u djelu *Comment notre monde a cessé d'être chrétien* (*Kako je naš svijet prestao biti kršćanski*)), kao da je sâm kler u to prestao vjerovati.

Velika diskrecija o posebnom sudu, opcem sudu, paklu i cistilištu

„Neka obred sprovoda jasnije izražava vazmeni znacaj kršćanske smrti te bolje odgovara uvjetima i predajama pojedinih krajeva, pa i s obzirom na liturgijsku boju.“ (*Sacrosanctum Concilium*, br. 81) Doista, sprovod je dio prvoga trenutka „vazmenog

otajstva“, smrti. No danas se radije naglašava samo njegov kraj – uskrsnuce – uz opasnost da se izgubi opravdani strah od posebnoga suda i posljednjega suda. Crkva se kroz povijest ograđivala od proglašavanja svetim bez prethodnoga suda bilo

koga cij je tijelo pokopano u zemlju³. **To se vrlo**

dobro vidi u liturgiji krštenja u njezinu izvanrednom obliku. Ipak, postoji jedna iznimka, a to je misa sproveda za malodobnu krštenu djecu, za koju se uzima neka od slavljenickih misa, primjerice *Missa de angelis*⁴. Tijela krštene djece koja su preminula prije doba razuma obicno su se pokapala u poseban dio groblja gdje se za njih nije molilo, vec im se moglo utjecati kao malim andelima.

Želja za davanjem veselijeg karaktera slavlju sproveda dovela je do ukidanja tekstova „koji su odražavali negativnu duhovnost sa srednjovjekovnim prizvukom“, kako je to objasnio A. Bugnini⁵. Tako je uklonjena divna posljednica (sekvencija) *Dies iræ* koja u tradicionaloj liturgiji dolazi nakon graduala i zavlake te prije evanđelja. Rijec je o mocnom himnu o posljednjem sudu: „U dan onaj, u dan gnjeva/ Ognjem svijet ce sav da sijeva:/ Sa Sibilom David pjeva./ Avaj dana suza, straha/ Kada grešni stvor iz praha/ Pode k sudu posljednjemu!“ Uklonjen je i responzorij *Libera me*, koji se pjevao tijekom apsolutije, na kraju mise za pokojnika: „Izbavi me, Gospodine, od smrti vjecne u dan onaj strašni, kad se kad se potresu nebesa i zemlja, kada dodeš suditi svijetu ognjem. Zatrepetah ja i bojim se od istrage što dolazi i iduce srdžbe. Dan onaj, dan srdžbe, nevolje i bijede, dan velik i vrlo gorak. Pokoj vjecni daruj im, Gospodine, i svjetlost vjecna svijetila njima.“ Responzoriju *Libera me* prethodila je napomena koja je takoder uklonjena: „Ne unidi na sud sa slugom svojim, Gospodine, jer se nece opravdati kod tebe nijedan covjek, ako mu ti ne podaš oproštenje sviju grijeha. Ne stisni dakle, molimo, svojom sudackom osudom njega, za kojega te smjerno moli prava vjera kršćanska, vec daj da on, koji je za života bio obilježen znamenjem svetoga Trojstva, dobije tvoju milost i ukloni se osvetnomu sudu.“

Molitva za spasenje pokojnika nije odsutna iz novih molitava, napose iz onih koje su predviđene za pokojne koji nisu prakticirali svoju vjeru: „Podaj našem prijatelju sreću koju si rezervirao svojim vjernicima.“ Ipak, cini se da postoji neka vrsta ljudskog obzira zbog kojega se ne želi suviše cesto spominjati oprost i pocinak, a još manje „rosa“ i „osvježenje“ kojima se nadaju duše u čistilištu usred svojih muka. U novim se tekstovima samo spominje „udaljenost“ tih duša od Boga: drugim rijecima, spominje se samo muka prokletstva, dok se prešucuje muka osjetila, makar ona u čistilištu bila samo duhovna.

Osim toga, primjecujemo da je, osim u iznimno rijetkim pojavama (primjerice u jednoj zornoj molitvi za pokojnog papu), uklonjen pojam duše, za koji se možda procijenilo da je pretežak za naše suvremenike.

Medu brojnim molitvama na izbor mogu se pronaci i neke stare molitve, ali u promijenjenom obliku:

U popricesnoj molitvi

tradicionalne mise za pokojnika stoji sljedeće: „Svemoguci Bože, daj da tvoj sluga (tvoja službenica) I., koji je danas napustio svijet, očišćen ovom žrtvom i oslobođen svojih grijeha, istovremeno primi oprost i vječni počinak.“ To je u novoj liturgiji postalo: „Svemoguci Bože, daj da tvoj sluga (tvoja službenica) I., koji je danas napustio svijet, očišćen ovom žrtvom i oslobođen svojih grijeha, primi vječnu radost uskrsnuća.“ Zašto je uklonjen pojam oprosta grijeha?

□ Među zbornim molitvama po izboru nalazi se i zborna

molitva koja je zadržana u novoj liturgiji, a koja je tradicionalno glasila:

„Bože, kojemu je vlastito vazda se smilovati i opraštati, smjerno te molimo za dušu službenika tvoga I. (službenice tvoje I.), kojoj si naredio, da danas pode s ovoga svijeta. + Ne predaj je u ruke neprijatelju i ne zaboravi je zauvijek, već reci svetim anđelima, da je prime i povedu u rajsku domovinu. Ona se je u te ufala i vjerovala; neka dakle ne podnosi paklenih muka (*pœnas inferni*), nego uživa radosti vječne.“ Ta je molitva postala: „Bože, komu je svojstveno da uvijek oprašta i uvijek je milostiv, molimo te za tvoga slugu I. (tvoju službenicu I.), kojega si danas pozvao da napusti ovaj svijet: buduci da se nadao tebi i vjerovao u tebe, podaj mu da pristigne u istinsku domovinu i uživa u vječnim radostima.“ Pojam duše, koji je danas bez sumnje nerazumljiv, uklonjen je, a retroaktivna molba – buduci da su pred Bogom prisutna sva vremena – kojom se traži da milost nije bila napustila onoga za koga molimo kada je napuštao ovaj svijet, nije ostavljena, i to zasigurno zato što je teološki suviše kompleksna.

Neoprezne inovacije

Neke inovacije postavljaju pitanja:

☐ Smatralo se dobrim tolerirati spaljivanje tijela na zahtjev pokojnika osim iz ideoloških razloga, iako se ta praksa ne savjetuje. No je li bilo potrebno predvidjeti liturgijske tekstove namijenjene za uporabu u krematoriju „prije nego što se tijelo spusti u pec, bilo tijekom spuštanja ili nakon toga“ (*Obred sprovoda*, br. 294)?

☐ Je li bilo prikladno uvesti misu „za dijete koje još nije kršteno“? Crkva ne daje nikakvih detalja o „stanju“ ili „mjestu“ na kojem se nalaze djeca preminula bez krštenja, ali jasno naucava o potrebi sakramentalnog krštenja ili krštenja željom radi postizanja blaženoga gledanja Boga: „U sadašnjem poretku nema drugoga nacina [osim krštenja] da se djetetu koje još nije doprlo do razumne dobi dađe vječni život. Istodobno, stanje milosti je u trenutku smrti apsolutno nužno za spasenje. Bez toga nije moguće prispjeti nadnaravnoj sreći, blaženom gledanju Boga“ (Pio XII., govor od 29. listopada 1951). Vrlo diskutabilan suvremeni dokument koji ide u suprotnom smjeru samo je studija u obliku mišljenja koju je izdalo Međunarodna teološko povjerenstvo (“O spasenju djece koja umru bez krštenja, 19. travnja 2007). Bilo kako bilo, u misi koju donosi novi misal, iako joj je očita namjera utješiti roditelje, svejedno smjelo stoji: „Neka ih [roditelji] povjere tvojoj ljubavi – *tuae sentiant divinae pietati commissum [infantem ejus]*. A u molitvi apsolucije: „Predajemo ga [dijete] Bogu s povjerenjem.“

☐ U tradicionalnoj liturgiji nema *Aleluje* jer, iako je misa za pokojne puna nade, ona je prije svega molitva za oslobođenje od muka čistilišta. Nova liturgija unosi „aleluju“ u mise za pokojnike koje se slave u uskrsnom vremenu. U praksi se ta uporaba često širi i na druge dijelove liturgijske godine, primjerice unošenjem refrena iz 27. ili 41. psalma: „Bog mi je svjetlost i spasenje, *Aleluja*.“ Uzevši sve u obzir, bilo bi manje neprikladno u misi za pokojnike pjevati *Aleluju* Velike subote.

Ucinak ovoga manjeg spominjanja posljednjih stvari bio je još i razorniji za vjeru katolika kao dio opcega pokreta demitologizacije staroga katekizma „koji se uglavnom odrazio na sud, pakao, smrtni grijeh i sotonu“, budući da je kler „prilicno iznenada prestao govoriti o svim tim osjetljivim temama, kao da je sam prestao u njih vjerovati, dok je istodobno trijumfiral

novo viđenje Boga više ili manje rusoovskog tipa, „Boga-ljubavi“ (a ne više samo „Boga ljubavi“) iz šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeca“Z.

Pogoršanja kroz praksu

U nastavku cemo se zaustaviti na nekim znacajnim „stvarima koje smo culi i vidjeli“ tijekom sprovoda u našim župama. Zbog njih smo sve svjesniji mnogih prilika za evangelizaciju koje se gube tijekom modernih sprovoda – kada se oni još uvijek slave.

Kada sveto popusti pred profanim

Koliko puta možemo cuti da se misa za pokojnika, umjesto da se prikaže za pokoj duše pokojnika i za skracivanje njegovih muka u cistilištu, slavi „u njegovu cast“ ili, u najboljem slucaju, „u spomen na njega“? Takva je, primjerice, bila misa za sprovod generala Jaruzelskog, posljednjega poljskog komunistickog rukovoditelja, prikazana u varšavskoj katedrali 30. svibnja 2014., za kojega su upotrijebljena oba izraza: misa u njegovu cast i misa u njegov spomen! Ostavljamo citateljima da sami prosude o nekoliko primjera koji nipošto nisu svi s kojima smo se susreli u našim župama diljem Francuske.

a) *Santo subito* ili
pokojnik-heroj

To je najbanalniji odraz gubitka smisla kršćanskoga sprovoda. Ovakav pokop postaje „ulazak u nebo“, kako smo zakljucili u našem newsletteru br. 440. Nadnaravno viđenje pokopa kao povratka duše pokojnika božanskom Sucu nestaje u korist slavljenja zemaljskoga života pokojnika. Priznajmo, cesto su same obitelji odgovorne za apologiju pokojnika. **No tek**

malobrojni svećenici sprječavaju ih u takvom pogrešnom pristupu sprovodu, a neki ih u tome čak i ohrabruju. Rezultat: ne samo da se više ne moli za pokoj duše bica koje je nestalo, već se ponekad pokojnika – koji u nekim slučajevima nije ni nogom koracio u crkvu i živio je najpoganskijim životom – prikazuje kao primjer „prijateljstva“, „humanosti“, „odanosti“, „radosti življenja“, „tolerancije“ i sl. i moli ga se za zemaljske potrebe živih...

b) Uz zvuke pjesme „Highway to Hell“ (Autocesta do pakla)

Ankete provedene među engleskim i australskim pogrebnim poduzecima 2008. i 2009. godine pokazale su da je većina pjesama koje se pjevaju tijekom ukopa svjetovne... Jedna od takvih pjesama bila je i „Highway to Hell“ – „Autocesta do pakla“ (!) grupe AC/DC, i to među 10 najpopularnijih. Dakako, nije riječ o studiji koja je obuhvatila samo katolicke sprovode, ali zbog negativnog utjecaja i neznanja takve pjesme u velikoj su mjeri kontaminirale i katolicke sprovode. Ipak, mnogi su biskupi postali svjesni ovoga problema te su objavili dekrete u kojima podsjećaju na liturgijske norme i izricito zabranjuju sve profane pjesme u slavljinama. Međutim i dalje ostaje činjenica da je teško ispraviti pogrešne navike, posebno kada se obitelji ne podsjeća na sami smisao kršćanskoga sprovoda i kada određeni laici odgovorni za pripremu sprovoda procjenjuju da je „u crkvi normalno pjevati svjetovne pjesme ili svirati svjetovnu glazbu jer treba pokazati da imamo sućuti za pokojnikovu obitelj i prijatelje“⁹.

C) Pokapa se i masone...

Ono što je receno za glazbu vrijedi i za usmene intervencije koje se često umecu u liturgiju, čak u toj mjeri da ponekad zadiru u sama citanja. Recitacije, spominjanje intimnih sjećanja, smiješne zgode, puštanje snimke glasa pokojnika, otkrivanje prljavoga obiteljskog rublja... sve se to može vidjeti! Umjesto da se moli za pokojnika, preporuča se njegov život. Ta „profanacija“ liturgije, u doslovnom smislu tog pojma, doseže svoj paroksizam kada se riječima pridruže geste. Tako se ponekad predmeti koje je pokojnik volio – poput njegove nogometne lopte, gitare i sl. – stavljaju na lijes ili pored njega. Poganizacija kršćanskog sprovoda prelazi u javnu sablazan kada takvi predmeti eksplicitno podsjećaju na pokojnikov rad protiv Crkve i, napose, na njegovu pripadnost slobodnim zidarima. Evo samo jednoga primjera: 14. studenoga

2013. u katedrali u Perpignanu obavljen je sprovod za lokalnog političara, poznatoga masona, na čijem su lijesu bili vidljivi znakovi njegove pripadnosti masoneriji¹⁰.

d)... ali ne i nepoznate osobe!

„Vaša baka nije bila naša župljanka, nemam je vremena pokopati, pokušajte razgovarati s ekipom zaduženom za sprovode.“ Ova recenica koju je izgovorio jedan župnik vrlo dobro sažimlje narav dramatičnoga odnosa između brojnih današnjih svećenika i katoličkog puka. Iako dobnja piramida čini svoje, broj obavljenih sprovoda ostaje konstantan unatoc dekristijanizaciji stanovništva, pa čak i unatoc neprestanom smanjenju broja svećenika. Ipak, mnogi svećenici slavljenje sprovoda zaista doživljavaju kao napor od kojega se ponekad bez imalo skrupula izuzimaju. To, dakako, rezultira povećanjem zbunjenosti i nerazumijevanja kod obitelji i njihovim još većim udaljavanjem od Crkve, čak i kod onih koji su joj prilično privrženi. Točno je da je u nekim ruralnim područjima, gdje svećenik obavlja službu u 30, 40 ili čak i više župa, jednom svećeniku nemoguće obaviti sve sprovode. No moguće je pronaći rješenja, a u nekim se biskupijama već i pokušalo s raznim idejama, primjerice sudjelovanjem tradicionalnih svećenika kojima se zasad, međutim, ne želi povjeriti prava župna služba.

Podijeljena odgovornost

Svećenici vrlo često popuste „zahtjevima“ korisnika liturgije, bilo da je riječ o kršćanima koji prakticiraju svoju vjeru ili je ne prakticiraju, ili pak o nereligioznim osobama. Suvremeno društvo nastoji ukloniti svaki znak žalovanja. Zato su pogrebna poduzeća u Francuskoj napustila crnu boju i zamijenila su je sivom, koja se smatra manje šokantnom. Uspjeh koji bilježi spaljivanje (kreiranje) tijela, a koje nije samo praksa protivna katolicizmu, koje ju je donedavno osuđivalo, ne proizlazi toliko iz financijskih aspekata koliko iz činjenice da naši suvremenici žele što brže izbrisati sliku raspadanja i prestati razmišljati o onome što se događa mrtvom tijelu pod utjecajem prirode.

Uobičajena se župna liturgija, nažalost, prilagodava tom stanju, a

takoder ga i potice, primjerice uporabom

ljubicaste boje, ali ponekad i bijele (!) umjesto crne, ili pak pjevanjem

pjesama cijje su riječi ili glazba veselog karaktera.

Bijeli ukrasi, veseli napjevi i svijeca položena na lijes

sudjeluju u širenju lažnoga vjerovanja da je nebeska slava automatski

postignuta. Pogotovo ako propovijed postane minimalni govor o posljednjim

stvarima, da ne kažemo odsutnost govora. Polazeći od pogrešnoga nacela da

okupljene osobe nisu raspoložene čuti Crkvenu katehezu o tim pitanjima – prije

svega zato što se među njima vjerojatno nalaze brojni vjernici koji ne

prakticiraju svoju vjeru, pa i ateisti – sadržaj koji se prenosi u obredu

sprovoda jest najava radosnoga ulaska pokojnika u nebo ako je bio praktican

vjernik ili, ako je bio udaljen od prakticiranja sakramenata, misli s

humanističkom notom za koje ne postoji opasnost da ikoga šokiraju.

Kada je pak riječ o pojmu „sablazni“ koju bi mogao pobuditi

pokojnik – ako je umro u stanju javnoga grijeha – on je danas nepoznat. Na

jednako se „veseo“ način, sa svim liturgijskim castima, pokapa, primjerice, i politicara

koji se zalagao za nemoralne zakone, nevjernoga muža ili svetogrdnog umjetnika –

jednako kao i vjernoga kršćanina. Sablazan se – u užem smislu kao lošeg

primjera na području morala – u tom slučaju odnosi na činjenicu da se smatra da

je okorjeli grešnik koji je umro bez znakova pokajanja „usnuo u

Gospodinu“.

No, kako svjedoci jedan dijecezanski svećenik: „Teško je

oduprijeti se pritiscima obitelji koje, budući da ne poznaju smisao kršćanskoga

sprovoda, žele u obred pokopa unijeti profane elemente, ponekad čak i

provokativne. Cesto se osobe bliske pokojnicima čude što im ne dopustim da u

obred uključe govore pokojnikovih prijatelja ili poznanika koji nemaju nikakve

veze s katolicanstvom i u kojima nema nikakvih nadnaravnih elemenata.

„Liturgijski“ model (u navodnicima!) koji se prenosi na televiziji, a napose u

američkim filmovima, ima razorne posljedice. Mnogi ljudi danas brkaju

sinkretističku holivudsku „liturgiju“ koju vide na televiziji s katoličkom

liturgijom...“

Iako većina obitelji koje traže kršćanski sprovod za nekoga od svojih

bližnjih ne poznaje njegov pravi smisao, ipak ostaju brojne obitelji, koje

možda i ne idu nedjeljom na misu, ali koje još uvijek žele pravi kršćanski

obred, dostojan i lijep. Smrt bliske osobe prva je i najsnažnija propovijed o kratkoci života i nužnosti pripreme za prekogrobnu stvarnost. Osim toga, sprovodi u crkve dovode puno ljudi koji u njih više ne zalaze. Zato su sprovodi jedinstvena prilika za katehezu, posebno katehezu o posljednjim stvarima te o zdravom i svetom strahu od Božjeg suda. Sprovodi su i više od vjenčanja prilika da se u dušama ponovno probudi želja za Bogom. Beskrajno je tužno da im se danas, zbog demagoškog straha od povrjeđivanja ljudi ili možda samo zbog gubitka vjere, oduzela sva apostolska snaga.

1. *Ordo exsequiarum* (édition typique 1969). Ovdje se posebno referiramo na: *Rituel des funérailles 1. La célébration des obsèques* (Obrednik sprovoda. Slavlje sprovoda), Desclée-Mame, 1972, 1995. *Rituel des funérailles 2. Prières pour les défunts à la maison et au cimetière* (Obrednik sprovoda 2. Molitve za pokojne u kuci i na groblju), Desclée-Mame, 1972, 1995, 1998. *Lectonnaire pour la liturgie des défunts* (Lekcionar za liturgiju za pokojne), Desclée-Mame, 1974, 1997. *Missel des défunts : funérailles, messes des défunts* (Misal pokojnika: sprovod, mise za pokojnike), Desclée, 1974.

2. Vidjeti Laurent Jestin, „Foi douteuse, espérance trop sûre d’elle-même. La dérive des funérailles chrétiennes“ (Zdvojna vjera, nada presigurna u sebe. Devijacije kršćanskoga sprovoda), *Catholica*, jesen 2007.

3. Zbog toga se u biskupskom ceremonijalu (I 1, c 22, 6) predviđalo da se sprovodna molitva „u cast neke istaknute pokojne osobe“ mora izgovoriti ne nakon evanđelja, nego prije apsolucije, u ubicajenom odijelu (*in nigris*).

4. *Usp., Rituale Romanum*, tit. 2, c. 6 et 7.

5. *La réforme de la liturgie* (Reforma liturgije), *op. cit.* Str. 818.

6. Uputa od 24. listopada 1964.

7. Guillaume Cuchet, *Comment notre monde a cessé d’être chrétien* (Kako je naš svijet prestao biti kršćanski), Seuil, 2018, str. 216, 265.

8. Mogli bismo

prigovoriti da se u velikim pogrebnim govorima (kao primjerice onima J. B. Bossueta ili J.-B. Massillona) za odavanje počasti pokojniku često koristio ditiramb. No valja primijetiti da su se u njima uvijek spominjale posljednje stvari, i ponekad na tako strahovit način da to danas ne bismo podnijeli, kao i to da se pogrebni govor nije smatrao vrstom propovijedi, već svetim govorom koji je *in nigris* izgovarao sveti govornik, ne nakon evanđelja, već na kraju obreda, prije apsolucije.

9. Riječi jedne

liturgijske instruktorice iz biskupije Auch koje je zabilježila udruga Pro Liturgia 2011. godine.

10. Kada je 1865.

mons. Darboy, pariški nadbiskup, smatrao da bi bilo dobro dati apsoliciju u pariškom kompleksu Les Invalides za ukop maršala Magnana, velikog meštra francuske lože Velikog Orijenta, papa Pio IX. u svom je pismu od 26. Listopada 1865. izrazio žaljenje što je taj vjerski čin obavljen unatoc tomu „što je pokojnik tijekom života imao nesreću biti na funkciji u zabranjenoj sekti koja se pucki naziva ložom Velikog Orijenta“.